

УДК 339.9:502.1

БІЗНЕС ТА МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**Бохан А.В., к.е.н.***E-mail: Alina777@i.ua**Київський національний торговельно-економічний університет**м. Київ*

В статті розглянуто сучасні аспекти розвитку бізнесу в контексті пріоритетів міжнародної політики екологічної безпеки та прогресивних форм співробітництва між країнами світу. Охарактеризовано визначальні та детермінуючі умови трансформації міжнародних еколого-економічних відносин, які передбачають збільшення відповідальності держав і бізнесу за збереження навколишнього природного середовища, належне реагування на загрозливий рівень антропогенного й техногенного навантаження, упередження процесів виникнення нових екологічних загроз і ризиків. Водночас сучасні безпекові загрози мають тенденцію перетворюватися на транскордонні й транснаціональні, а загрози економічного та екологічного характеру – інтернаціональні й глобальні. Обґрунтовано важливість розширення напрямів екологічної діяльності бізнесу і стимулювання розвитку його партнерства з державою та громадянським суспільством, його спрямування до реалізації економічних інтересів на засадах соціально-екологічної відповідальності. Визначено необхідність удосконалення механізмів досягнення справедливості між країнами щодо використання природно-ресурсних благ, спроможних забезпечити стійкість їх соціально-економічного розвитку. Зазначено також факт посилення екологічного дефіциту в світі, що зумовлено невідповідністю між темпами споживання людством природних ресурсів і ємкістю природних екосистем, продуктивних територій і акваторій планети. Це дало підстави стверджувати про неможливість індивідуалізації країн у сфері міжнародної екологічної безпеки, оскільки зменшення небезпеки для окремих реципієнтів (країн чи регіонів світу) шляхом підвищення її для інших не може бути виправданою, перспективною та прибутковою. Саме тому суб'єкти бізнесу, прагнучи до збільшення рівня конкурентоспроможності на світових ринках, мають впроваджувати міжнародні стандарти екологічного менеджменту й безпеки, зміцнювати ринкову адаптивність та формувати екологічний імідж.

Ключові слова: бізнес, глобалізація, екологічна безпека, міжнародна екологічна політика, інтеграція, економічні інтереси, соціально-екологічна відповідальність, світовий екологічний ринок

UDC 339.9:502.1

BUSINESS AND INTERNATIONAL POLITICS OF ENVIRONMENTAL SAFETY**Bokhan A.V., PhD in Economics***E-mail: Alina777@i.ua**Kyiv National University of Trade and Economics**Kyiv*

In the article the modern aspects of development of business have been considered in the context of priorities of international politics of ecological safety and progressive forms of collaboration between the countries of the world. Qualificatory and determining terms transformations of international ecological and economic relations that envisage the increasing of responsibility of the states and business for natural environmental preservation, proper reacting on the threatening level of the anthropogenic and technogenic loading, prejudice of processes of origin of new ecological threats and risks, have been described. At the same time modern safety threats have a tendency to transform in transfrontal and transnational, and threats of economic and ecological character to international and global. Importance of expansion of directions of ecological activity of business and stimulation of development of his partnership is reasonable with the state and civil society, its aspiration to realization of economic interests on principles of social-and-ecological responsibility. The necessity of improvement of mechanisms of mechanisms of achieving fairness between countries in relation to the use of the naturally-resource blessing able to provide firmness of socio-economic development. The fact of strengthening of ecological deficit has been marked also in the world, which is predefined by disparity between the rates of consumption of natural resources humanity and capacity of natural ecosystems, productive territories and aquatoriums of planet. It has been grounded to assert about impossibility of individualization of countries in the field of international ecological safety, as reduction of danger for separate recipients (countries or world regions) by the mean of increasing its for others cannot be justified, perspective and profitable. For this reason business subjects, aspiring to the increase the level of competitiveness in the world markets, should inculcate the international standards of ecological management and safety, strengthen a market adaptively and form an ecological image.

Key words: business, globalization, environmental security, international environmental policy, integration, economic interests, social and environmental responsibility, the global environmental market

Актуальність проблеми. Всепланетарне значення екології стає визначальним і детермінуючим фактором розвитку глобальних процесів. Світова громадськість усвідомлює необхідність удосконалення міжнародної екологічної політики, збільшення відповідальності держав і бізнесу за збереження навколишнього природного середовища, належне

реагування на ризиковий рівень техногенного навантаження. Важливість підтримання правопорядку в міжнародних еколого-економічних відносинах обумовлено: зміною економічних інтересів бізнесу та його впливу на сферу екологічної безпеки; активізацією громадських екологічних рухів; зростаючою екологічною взаємозалежністю країн від транскордонних ефектів і експорту національних екологічних проблем; виникненням різних форм екологічної експансії, поширенням екологічної злочинності, екологічної контрабанди й екологічного тероризму; проявом екоциду та непередбачених наслідків екологічних війн [1].

У зв'язку з цим, екологічна інерційність урядів країн світу та військово-політична агресивність однаково можуть розглядатися як злочин не лише перед своїми громадянами, наражаючи їх на екологічну деградацію й катастрофу, руйнуючи генофонд і екологічний потенціал життєзабезпечення, але й перед усім людством у вигляді «невидимого просторового геноциду». Важливо відзначити, що бізнес також є причетним до виникнення вище окреслених явищ і, разом з тим, спроможним до їх подолання через посилення відповідальності за реалізацію міжнародної політики екологічної безпеки.

Аналіз останніх наукових досліджень. Екологічна безпека розвитку суспільства розглядається вітчизняними і зарубіжними науковцями переважно в контексті: розкриття специфіки впливу екологічного фактору на систему міжнародних економічних відносин, узгодження принципів і цілей екологічної політики в рамках формування конкурентоспроможності країн і різних інтеграційних утворень, розширення напрямів міжнародного еколого-економічного співробітництва, утвердження екологічного іміджу міжнародного бізнесу (Н. Андреева, О. Білорус, О. Веклич, С. Волошин, Л. Добрянська, Д. Єфременко, Д. Зеркалов, С. Іванюта, А. Качинский, А. Костин, Л. Купінець, Д. Лук'яненко, Н. Пискулова, І. Поддубний, Н. Рогожина, І. Романченко, С. Харичков, В. Хлобистов та ін.).

Глобальні зміни навколишнього середовища набувають ознак незворотного характеру, тим самим спричиняючи виникнення чи посилення ряду інших природно-техногенних і екологічних загроз. Це дає підстави стверджувати, що вже сьогодні міждержавні «діалоги» та конфлікти рухаються до епіцентру цивілізаційно-екологічного протистояння [2]. Теперішні безпекові загрози мають тенденцію перетворюватися на транскордонні й транснаціональні, а загрози економічного та екологічного характеру – інтернаціональні й глобальні. Важливість урегулювання

існуючих конфліктів між державами вимагає налагодження партнерських відносин і співробітництва, перехід людства до нового етапу «безпеки та впевненості суспільства в майбутньому» [3].

За таких умов країни, які зацікавлені в припиненні різного роду конфліктів, повинні забезпечувати сприятливість для ведення бізнесу та використовувати його потенціал в розв'язанні екологічних проблем. Удосконалення міжнародної політики екологічної безпеки має бути націлена на виявлення нових аспектів взаємодії її суб'єктів, захист життєво важливих суспільних інтересів від реальних і потенційних загроз, а також утвердження екологічного вектору міжнародного бізнесу як його прогресивну спрямованість, а в деяких випадках – як єдину альтернативу існування.

Мета роботи полягає в дослідженні пріоритетів розвитку бізнесу в контексті ініціювання соціально-екологічної відповідальності та збереження довкілля, реалізації екологізованих видів діяльності, зміцнення потенціалу конкурентних переваг на світовому ринку з урахуванням цілей і завдань міжнародної політики екологічної безпеки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сучасна практика процесу екологізації економіки є складним, суперечливим і неоднозначним щодо механізмів його реалізації. На порядку денному всіх самітів і міжнародних конференцій з питань охорони і збереження довкілля, захисту природної й генетичної спадщини, першочерговим питанням постає безпека та «ціна» розвитку людства. Підтвердженням цьому є прийняття декларації міжнародної конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (2012 р.) під назвою «Майбутнє, якого ми прагнемо». Значного резонансу набули ідеї популяризації ринкового лібералізму – необхідності нарощування темпів економічного зростання задля розв'язання екологічних проблем людства. Це є свідченням усталеності використання людством як інтенсивних, так і екстенсивних «стратегій виживання», а також наявності відповідної тактики їх досягнення, що не виключають виникнення у майбутньому нових екологічних загроз, ризиків і екстерналій.

На думку експертів, це пояснюється специфікою та закономірностями утворення «екополітичних просторів», обумовленістю просторово-часових горизонтів усвідомлення людиною екологічних загроз та ідентифікацією їх вагомості для певних територій, регіонів, країн чи планети в цілому [4]. Так, за умов індустріальної моделі господарювання найбільше втрачають бідні країни, економіка яких структурно залежить від метрополії, можливостей

доступу до місцевих і світових ресурсів, технологій раціонального природокористування. Загальновідомо, що 4/5 населення світу стурбоване щоденним виживанням у локальних спільнотах, відчуває всю гостроту злиденності й нерівності умов життя людей. Саме тому, досягнення екологічної безпеки в аспектах справедливості між країнами є дуже складним питанням, оскільки вирішення найбільш «незручних» екологічних проблем відкладається на майбутнє чи здійснюється за рахунок майбутнього, спричиняючи екосоціальну нестабільність.

За різними оцінками, збитки від невирішених екологічних проблем (без врахування шкоди для здоров'я людей) вже складають не менше 4-6% світового ВВП. Згідно огляду «OECD Environmental Outlook to 2030», глобальна економіка в перспективі буде вимушена витратити колосальні кошти на ліквідацію наслідків теперішнього забруднення навколишнього середовища, оскільки вже сьогодні 60% всіх екосистем використовуються надмірно. Свідченням цього є також перевищення людством глобального «екологічного сліду» – 17,5 млрд. гга (2,7 гга на людину) над загальною площею ємкості природних екосистем, продуктивних територій і акваторій планети – 13,6 млрд. гга (2,1 гга на людину) [5]. Така ситуація свідчить про наявність екологічного дефіциту (перевищення ємкості природних екосистем), що є характерним не лише для високорозвинених, але й для слаборозвинених країн. У зв'язку з цим дія закону «Природа не знає кордонів» унеможлиблює спроби індивідуалізації у сфері міжнародної екологічної безпеки, оскільки зменшення небезпеки для окремих реципієнтів (країн чи регіонів світу) шляхом підвищення її для інших не може бути виправданою, перспективною та прибутковою.

Однією з причин ускладнень у цій сфері є те, що держава дозволяє економічним суб'єктам у певній мірі не включати в собівартість виробничих чи бізнесових операцій витрати на відновлення стану навколишнього природного середовища. Надалі, вони певним чином транслюються на суспільство в прихованій формі, що має часовий вимір відстрочення географічного та соціального переформатування. З цього огляду, особливо дискусійними є підходи до здійснення екологічної модернізації, яка передбачає різні можливості пристосування економічних суб'єктів до вимог екологічного регулювання, у т.ч. із використанням «селекції екологічних проблем» – вибору саме тих, у розв'язанні яких зацікавлені певна соціальна й ділова еліта. Внаслідок цього, дієвість інституту корпоративного громадянства в розв'язанні соціально-

екологічних проблем залежить від: специфіки взаємодії корпорацій з іншими суб'єктами країн-базування виробничої, торговельної, інноваційної та іншої діяльності; застосування механізмів екологічної відповідальності та контролю, поширення чи уникнення «подвійних стандартів» екологічної поведінки [6].

Тому залучення бізнесу до міжнародної екологічної діяльності характеризується необхідністю зміни пріоритетів в реалізації економічних інтересів та пошуку нових можливостей набуття конкурентоспроможності. Цьому сприяє розвиток екологічного ринку, що демонструє високі темпи зростання (від 900 млрд. до 2 трлн. дол.) і значно перевищує відповідні показники традиційних товарних ринків. За прогнозами Roland Berger, до 2020 р. його обсяги можуть сягнути 3 трлн. дол., оскільки екологічні технології стануть провідними в розвитку світового господарства XXI століття [7]. Зарубіжний досвід свідчить, що ступінь інтегрованості країн в екологічний ринок супроводжується необхідністю:

⇒ дотримання суб'єктами бізнесу міжнародних стандартів екологічного менеджменту ISO14000, «підприємницьких принципів стійкого розвитку» Хартії міжнародної торговельної палати;

⇒ використання ТНК механізмів «зеленої закупівлі» з урахуванням стандартів екологічної безпеки виробництва [8];

⇒ удосконалення екологічних нормативів і регламентів у міжнародному товарообміні, зміни товарної структури експортно-імпортних потоків [9];

⇒ підвищення ринкової адаптивності та конкурентоспроможності компаній за рахунок формування екологічного іміджу як засобу капіталізації тощо.

Власне такі умови входження на світовий ринок екологічної індустрії стимулюють активність економічних агентів і передбачають: пошук еколого-економічного консенсусу між державою та бізнесом; удосконалення правових механізмів урегулювання екологічних конфліктів між країнами; конструктивну співпрацю міжнародних і національних екологічних інституцій; збільшення інвестицій в екоінноваційні проекти; зміну стратегій розвитку суб'єктів бізнесу з урахуванням принципів і завдань міжнародної політики екологічної безпеки та різних форм контролю за її результативністю (рис. 1).

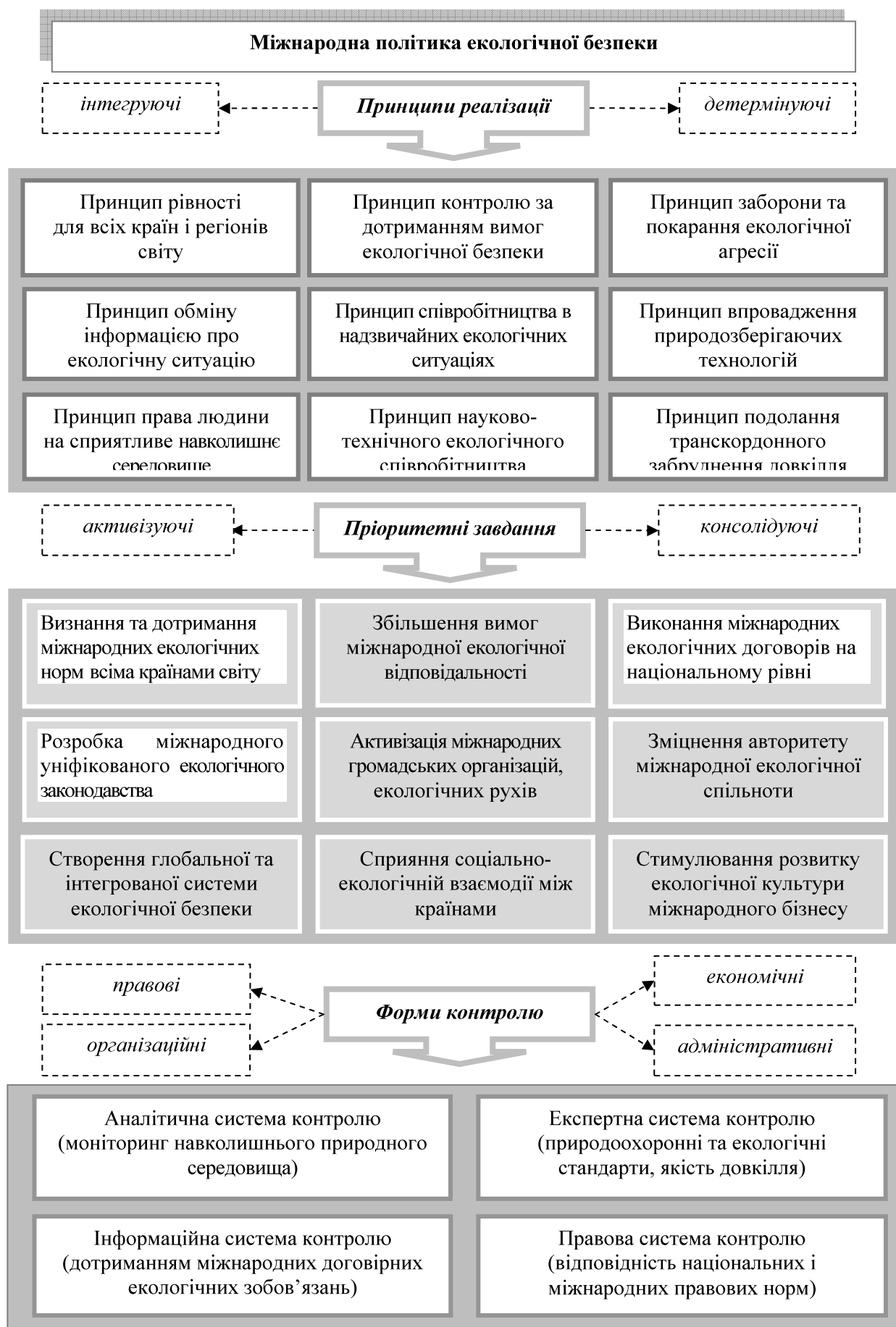

Рис. 1. Основні принципи і завдання реалізації міжнародної екологічної політики

Участь бізнесу в реалізації міжнародної екологічної політики можна також розглядати і в розрізі Індексу екологічної ефективності (The Environmental Performance Index), що характеризує рейтинг країн за досягненнями в сфері екології та управління природними ресурсами за такими параметрами як: стан навколишнього природного середовища і екологічних систем, збереження біологічного різноманіття, ступінь протидії змінам клімату, вплив економічної діяльності на довкілля, рівень ефективності державної екологічної політики.

Наприклад, у 2012 році серед 132 країн відповідні позиції у рейтингу зайняли: 1 місце – Швейцарія, 2 – Литва, 3 – Норвегія, 4 – Люксембург, 5 – Коста-Ріка, 6 – Франція, 7 – Австрія, 8 – Італія, 9 – Великобританія, 10 – Швеція, 11 – Німеччина, 12 – Словаччина, 13 – Ісландія, 19 – Фінляндія, 22 – Польща, 23 – Японія, 32 – Іспанія, 30 – Бразилія, 37 – Канада, 43 – Південна Корея, 49 – США, 65 – Білорусь, 77 – ОАЕ, 84 – Мексика, 102 – Україна, 106 – Росія, 109 – Туреччина, 116 – Китай, 132 – Ірак [10].

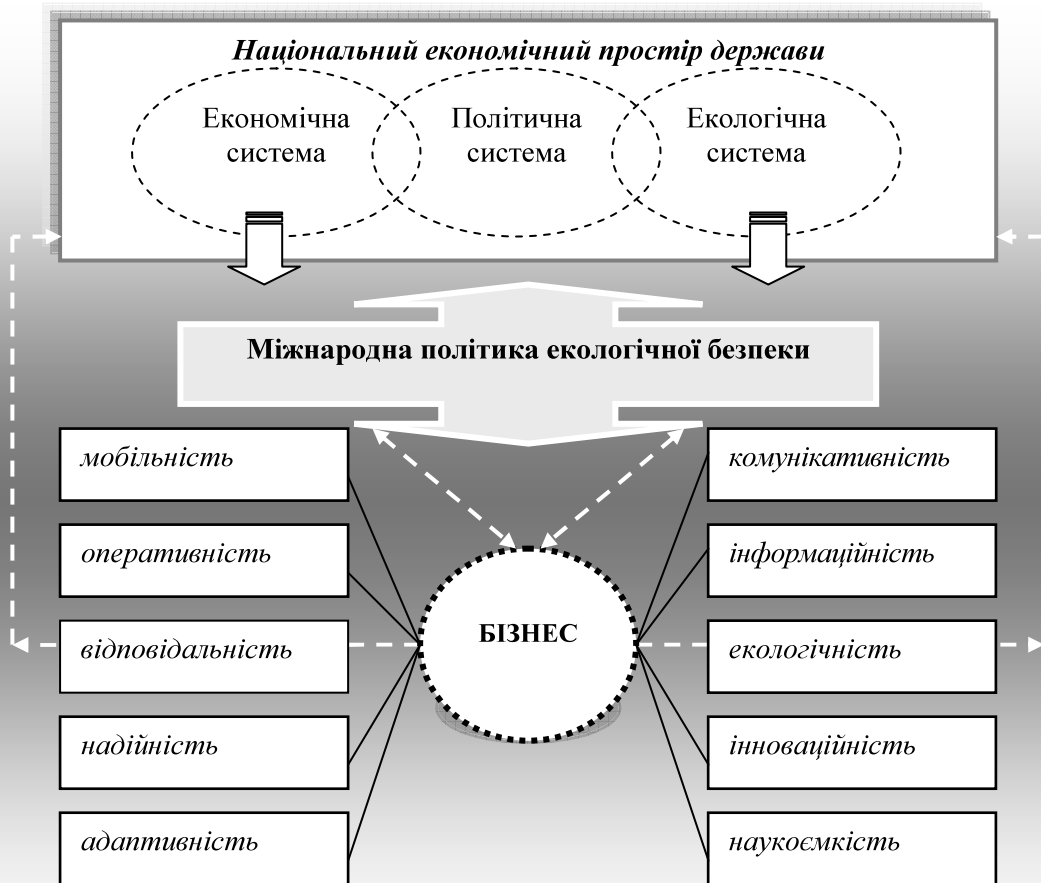
На нашу думку, результативність еколого-економічних трансформацій як в економічно розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються може бути досягнута, насамперед, за рахунок налагодження конструктивної взаємодії між трьома секторами: державою, бізнесом і громадянським суспільством. Адже існують усі передумови для переходу в новий вимір розвитку такого триєдиного партнерства. Саме воно в найближчій перспективі буде визначальним і «процвітаючим» на будь-якому рівні – локальному, національному, регіональному, міжнародному, глобальному.

Можна погодитися з відомим вченим У. Беком, який стверджує: «Глобальні екологічні небезпеки ставлять під сумнів виживання людства і цим самим відкривають глобальні можливості дії. Прогноз очевидний: століття, в якому сама планета піддає себе небезпеці, буде як ніколи раніше, століттям «єдиного світу». Зростає розуміння того, що ми живимо в глобальному взаємозв'язку відповідальності, з якого ніхто не може вирватися» [11].

Належне сприйняття екологічних ризиків країнами має формувати національно-глобальну зацікавленість на часткову компенсацію недосконалості національних екологічних політик за рахунок нових інструментів міжнародної політики екологічної безпеки. Причиною цього є те, що за ряду об'єктивних причин держави все більше поступаються економічним суверенітетом і неспроможні контролювати всі ресурсні складові політичної, економічної та екологічної систем, тим самим

скеровуючи дві останні за межі національних кордонів. Відповідно розширюється сфера інтеграції країн і суб'єктів бізнесу, стимулюючи оновлення стратегій їх розвитку та формуючи нові компетенції еколого-економічної взаємодії: мобільність, оперативність, відповідальність, надійність, адаптивність, комунікативність, інформаційність, екологічність, інноваційність, наукоємність (рис 2.).

Рис. 2. Компетенції суб'єктів бізнесу в сфері міжнародної політики екологічної безпеки

Висновки. Сучасні спрямування розвитку бізнесу в контексті утвердження пріоритетів міжнародної політики екологічної безпеки свідчать про важливість конструктивної співпраці країн та їх спільній зацікавленості в: збалансуванні інтересів справедливого розподілу ресурсу життєзабезпечення та відновлення природної рівноваги та достатньої ємності екосистем; утвердженні високого статусу міжнародної екологічної безпеки та її політичної підтримки з врахуванням національних і регіональних аспектів збереження природної, історичної та генетичної спадщини людства; формуванні потенціалу бізнесу, спроможного протистояти системній складності і невизначеності якісно-кількісних параметрів міжнародної екологічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бохан А.В. Екологічна безпека в умовах глобалізації / Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: монографія / за заг. ред. А.А Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2010. – С. 654-657.
2. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень: монографія / А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2013. – 104 с.
3. Сталій розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях /Андреєва Н.М., Бараннік В.О., Белашов Є.В. та ін.]; За наук. ред. Хлобистов Є.В. – Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – С. 307.
4. Костин А.И. Экополитология и глобалистика: Учебное пособие / А.И. Костин. – М.: Аспект Пресс, 2005. – С. 159-160.
5. Ермаков Д.С. Наш экологический след / Ермаков Д.С., Славинский Д.А., Черникова С.А. // Экология и жизнь. – 2011. – № 2(111). – С. 40.
6. Ефременко Д. Влияние крупного бизнеса на теорию и практику глобальной экологической политики / Д. Ефременко // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 11. – С. 61-68.
7. Інтернет-ресурс. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.roland-berger.com/news/2009-05-08-rbs-news-GreenTec.html>
8. Рогожина Н. Новые тенденции в экологической политике развивающихся стран /Н. Рогожина // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 4. – С. 81-89.
9. Веклич О.О. Механізми впливу екологічних стандартів на конкурентоспроможність /О.О. Веклич //Науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 75.
10. Индекс экологической эффективности. Центр гуманитарных технологий Гуманитарные технологии и развитие человека Экспертно-аналитический порта. Интернет-ресурс. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gtmarket.ru>
11. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія /Ульрих Бек; пер. з нім. О. Юдіна. – К.: Ніка-центр, 2011. – С. 141.